

Από την απελευθέρωση στον εμφύλιο πόλεμο

*Η ιστορία χράφεται
με την ταξική πάλη*

Αν ανοίξει κανείς το βιβλίο της ιστορίας που διδάσκεται στο σχολείο, αυτό που δίνεται να καταλάβει είναι ότι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος διεξήχθη ανάμεσα στην «ελεύθερη Δύση» και τη ναζιστική Γερμανία και τελείωσε με τη νίκη της πρώτης. Ξεκινείται σκόπιμα μάλλον να αναφερθεί ότι τον καθοριστικό ρόλο στο τεράστιο αυτό γεγονός είχε η ύπαρξη ενός άλλου κόσμου, μιας άλλης πραγματικότητας με άλλες κοινωνικές σχέσεις και αξίες ο οποίος συνέβαλε τα μέγιστα στην ήττα του φασισμού και του σκοταδισμού. Μιλάμε φυσικά για τις δυνάμεις της κοινωνικής χειραφέτησης και της απελευθέρωσης που αν και με αντιφατικό τρόπο, η παρουσία τους σφράγισε τις εξελίξεις για ολόκληρη της ανθρωπότητα. Είτε μέσω του ηρωικού αγώνα της ΕΣΣΔ είτε με τη μορφή του αντάρτικου, που όχι απλά αντιστάθηκαν και νίκησαν τη φασιστική εισβολή, αλλά ανέδειξαν τόσο ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα και νέα οράματα, όσο και τα πραγματικά αίτια και την ουσία του πολέμου και του συστήματος που τον γεννάει.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και οι διεθνείς συμμαχίες

Οι ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις οξύνονται με την παγκόσμια καπιταλιστική κρίση του 1929-1933. Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος είχε ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα, γιατί προήλθε από τις αντιθέσεις αυτές για το ξαναμοίρασμα των σφαιρών επιρροής. Αυτές οι συνθήκες γέννησαν επεκτατικές τάσεις των ιμπεριαλιστικών χωρών και ιδιαίτερα της Γερμανίας, η οποία είχε κύριο στόχο τη σύγκρουση με τη Σοβιετική Ένωση (που αποτελούσε τον κύριο πόλο του σοσιαλιστικού στρατοπέδου) και στη συνέχεια τη Γαλλία και την Αγγλία.

Σε αυτό το φόντο, η Σοβιετική Ένωση και η Γ' Διεθνής επιλέγουν το εξής: συμμαχία με το μπλοκ ΗΠΑ, Αγγλία και

Γαλλία, με σκοπό να χτίσουν ένα αντίπαλο δέος απέναντι στις φασιστικές ιμπεριαλιστικές δυνάμεις.

Ακολουθώντας την πλατφόρμα των λαϊκών μετώπων και των μεταβατικών κυβερνήσεων εθνικής ενότητας για την απόκρουση της φασιστικής εισβολής, τα κομμουνιστικά κόμματα Γαλλίας, Ελλάδας, Ιταλίας ηγούνται εθνικοαπελευθερωτικών αντιφασιστικών κινημάτων.

Ελλάδα: Το ΕΑΜ, ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας και τα αιτήματα της κοινωνικής απελευθέρωσης

Στην περίπτωση της Ελλάδας, με αιχμή τη τριπλή φασιστική κατοχή, η ΚΕ –του μικρού τότε- ΚΚΕ αποφασίζει τη συγκρότηση του ΕΑΜ ως εθνικού απελευθερωτικού μετώπου μαζί με άλλη σειρά μικρότερων κομμάτων που συμπαρατάσσονται μαζί του. Το ΕΑΜ, που ραχοκοκαλιά του στάθηκε το ΚΚΕ, αναπτύχθηκε από τα πρώτα χρόνια της κατοχής, όταν οι αστικές πολιτικές δυνάμεις εγκατέλειπαν τη χώρα, φτιάχνοντας κυβερνήσεις στην ασφάλεια του Καΐρου, υπό την προστασία και καθοδήγηση των Άγγλων, και οι άλλες συνεργάζονταν ανοιχτά με τους κατακτητές και τις κυβερνήσεις Κουίσλινγκς. Το ΕΑΜ αγκαλιάστηκε από την πλειοψηφία του λαού, έφτιαξε τον ένοπλο λαϊκό στρατό, τον ΕΛΑΣ, το ναυτικό του με το ΕΛΑΝ, την ΕΠΟΝ, την Εθνική Αλληλεγγύη. Τέθηκε στην πρώτη γραμμή της πάλης ενάντια στην τριπλή φασιστική κατοχή, συνδύασε την πάλη για την απελευθέρωση με την πάλη για την επιβίωση του λαού, τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα με την κοινωνική απελευθέρωση (έστω και με θολό τρόπο). Απελευθέρωσε τα τρία τέταρτα της χώρας και εγκαθίδρυσε πρωτόγνωρους θεσμούς οργάνωσης, δικαιοσύνης και λαϊκής εξουσίας. Συγκρότησε την ΠΕΕΑ, το Μάρτη του 1944, που πραγματοποίησε μια πρωτοφανή για

μια κατεχόμενη χώρα ενέργεια, διοργανώνοντας εκλογές για την ανάδειξη του Εθνικού Συμβουλίου. Εκλογές στις οποίες συμμετείχαν πάνω από 1.800.000 πολίτες και που για πρώτη φορά πήραν μέρος οι γυναίκες και οι νέοι πάνω από 18 χρόνων.

Η ΕΑΜική ηγεσία κατέβαλε όλες τις δυνατές προσπάθειες ώστε αυτή η πρωτοβουλία να αγκαλιάσει ευρύτερες πολιτικές δυνάμεις, οργανώσεις και προσωπικότητες, που κινούνταν έξω από τον ΕΑΜικό χώρο. Υπήρχε ανάγκη, μέσα από την ανάπτυξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, να δημιουργηθεί κεντρικό πολιτικό όργανο που να συντονίζει τον αγώνα για την εθνική απολύτρωση, αναλαμβάνοντας την υπεύθυνη διοίκηση των περιοχών της Ελεύθερης Ελλάδας.

Η συγκρότηση της ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης), που είναι αλλιώς γνωστή ως «Κυβέρνηση του Βουνού», προκάλεσε ιδιαίτερη ζημιά στην κυβέρνηση του εξωτερικού, η οποία άρχισε να χάνει κάθε επίδραση στον ελληνικό λαό.

Έτσι άρχισαν να δημιουργούνται τα πρώτα όργανα λαϊκής αυτοδιοίκησης και δικαιοσύνης. Δεν υπήρχε χωριό χωρίς το Λαϊκό του Συμβούλιο, δεν υπήρχε περιοχή χωρίς το Λαϊκό της Δικαστήριο. Παράλληλα η ίδια η οργάνωση της ζωής των ελεύθερων Ελλήνων περνούσε σε νέα επίπεδα. Χτίζονταν δρόμοι, φτιάχνονταν γεφύρια, ιδρύονταν συνεταιρισμοί, ρυθμιζονταν εδαφικές και άλλες διαφορές, οργανώνονταν σχολεία, νηπιαγωγεία, παιδικοί σταθμοί, αναπτυσσόταν πλούσια εκπαιδευτική και πολιτιστική δραστηριότητα, γινόταν απονομή της δικαιοσύνης.

Η κυβέρνηση εθνικής ενότητας και η κυβέρνηση του Βουνού

Αυτή είναι η περίοδος των καταγγελιών από μεριάς του ΚΚΕ για τη προδομένη δημοκρατία, για τον καταποντισμένο από τους Βρετανούς και τους συνεργάτες των Γερμανών, εκδημοκρατισμό της Ελλάδας. Στην περίοδο αυτή ηγεμονεύουν οι μικρομεσαίες προσδοκίες για ένα ευρύτερο «δημοκρατικό αντιφασιστικό στρατόπεδο» και οι ψευδαισθήσεις για ένα συμβιβασμό με αστικές δημοκρατικές δυνάμεις.

Στην Ελλάδα λοιπόν στις αρχές του 1944 διαμορφώνεται μια ιδιόμορφη «δυαδική εξουσία». Από τη μία, η ΕΑΜική αντίσταση με τον ισχυρό στρατιωτικό βραχίονά της, τους κρατικούς θεσμούς της στην Ελεύθερη Ελλάδα, το δίκτυο των οργανώσεών της στις πόλεις. Από την άλλη, η κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» με βάση στο εξωτερικό και αρχηγία του Παπανδρέου, που με εξαίρεση τους υπουργούς του ΕΑΜ, δεν έχει καμία γείωση και απήχηση στο λαό. Αυτή η δυαδική εξουσία δεν εκπροσωπεί δύο

εσωτερικές ισοδύναμες κοινωνικοπολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα. Η μια δύναμη, ΕΑΜ-ΚΚΕ, κυριαρχεί στρατιωτικά και ηγεμονεύει πολιτικά και ηθικά στην Ελλάδα. Με την ανοχή και στήριξη της δημιουργείται το δεύτερο κέντρο, η κυβέρνηση εθνικής ενότητας, που από το εξωτερικό μεταφέρεται στο εσωτερικό. Αυτή η κυβέρνηση συσπειρώνει διάσπαρτα αντεπαναστατικά κέντρα και νομιμοποιεί την αγγλική στρατιωτική επέμβαση.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, κομβικά γεγονότα που καθορίζουν την εξέλιξη του συσχετισμού των δυνάμεων αποτελούν οι συνθήκες του Λιβάνου και της Καζέρτας, το καλοκαίρι του 1944, μεταξύ των δύο αυτών κέντρων. Με αυτές, συμφωνήθηκε να τεθούν όλες οι αντιστασιακές δυνάμεις υπό την ηγεσία του άγγλου στρατηγού Σκόμπυ, ο οποίος θα εξέφραζε την κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Η αστική τάξη και το πολιτικό της προσωπικό έχουν πλέον τα εκέγγα ώστε να γυρίσουν θριαμβευτές στη χώρα και τα αιτήματα της πραγματικής απελευθέρωσης και της λαοκρατίας μένουν εκκρεμή.

Στη διαιρεμένη Αθήνα, ήδη πριν την απελευθέρωση, κάθε βράδυ ξεσπούσαν συγκρούσεις κατά μήκος των ορίων που χώριζαν τις λαϊκές προσφυγικές συνοικίες όπου κυριαρχεί ο ΕΛΑΣ με τις πιο κεντρικές αστικές, ορμητήρια των ομάδων «Χ». της χωροφυλακής και των Ταγμάτων Ασφαλείας. Ο ανταγωνισμός έχει κεφαλαιοποιηθεί όλο το προηγούμενο διάστημα της κατοχής και της αντίστασης με τις οδομαχίες των ανταρτών εναντίον των ταγματασφαλιτών και των χωροφυλάκων να συνεχίζονται στην Αθήνα ως την απελευθέρωση.

Ήδη από το καλοκαίρι του 1944, ο ανταγωνισμός είναι εμφανής όταν η εξόριστη κυβέρνηση προσπαθεί να δημιουργήσει τον Εθνικό Στρατό Αθηνών όχι απλά αποκλείοντας τις δυνάμεις του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, αλλά συμπεριλαμβάνοντας εκτός των εθνικών οργανώσεων και καθαρά αντικομμουνιστικές ομάδες, όπως η «Χ» και τα Σώματα Ασφαλείας.

Η απελευθέρωση και το ζήτημα της εξουσίας στον ελλαδικό χώρο που μέλλεται σύντομα να απαντηθεί

Στις 12 Οκτωβρίου του 1944, οι δυνάμεις του ΕΛΑΣ απελευθερώνουν την πόλη της Αθήνας, γεγονός που σηματοδοτεί την απελευθέρωση της Ελλάδας από τα γερμανικά στρατεύματα. Με την αποχώρηση των ναζιστικών δυνάμεων, ο ΕΛΑΣ αποτελεί την μεγαλύτερη εγχώρια ένοπλη δύναμη. Με την απελευθέρωση εισερχόμαστε σε μια νέα περίοδο, στην οποία, βασικό ερώτημα το οποίο μέλλεται να απαντηθεί γρήγορα, αποτελεί αυτό της εξουσίας στον ελλαδικό χώρο. Η απάντηση αυτή και τα στρατόπεδα τα οποία δημιουργούνται προκύπτουν τόσο

από την στάση των δυνάμεων στην περίοδο της κατοχής, όσο και από τα γεγονότα τα οποία ακολουθούν.

Δικαίως, ο ελληνικός λαός, όπως θα αποδείξει αργότερα, γνωρίζει ενστικτωδώς και από την πείρα της περιόδου της Κατοχής ότι το κοινωνικό και πολιτικό ζήτημα που ανακύπτει τώρα στην Ελλάδα είναι πολύ πιθανότερο να λυθεί με τη βία παρά με πολιτικά μέσα.

Ωστόσο, τόσο η ηγεσία του ΕΑΜ, όσο και τμήμα της κυβέρνησης και των εθνικών οργανώσεων με την πολιτικοστρατιωτική συμβολή των Βρετανών, αποφεύγουν να κινηθούν ανοιχτά, προσπαθώντας να διατηρήσουν την ευαίσθητη μεταπολεμική ισορροπία και τη συνύπαρξη, η οποία θα αποδειχτεί σίγουρα αδύνατη.

Τα γεγονότα του Δεκέμβρη: άλλη μια επιβεβαίωση ότι η ταξική πάλη υφίσταται παρά τα μεγάλα “deals”

Το ΚΚΕ δεν ξέρει ως πότε θα παίζει ακόμα το χαρτί της «νομιμότητας» με μια κυβέρνηση που υποστηρίζει τους συνεργάτες των Γερμανών και ξαναοπλίζει τους ταγματασφαλίτες. Ο Γ. Παπανδρέου επιμένει να επιβάλει τη δημιουργία μιας μεικτής μεραρχίας βάζοντας τον ΕΛΑΣ σε μειονεκτική θέση. Με βάση την πρότασή του, οι μονάδες των ανταρτών που δεν μπορούν να ενσωματωθούν στη μοίρα αυτή πρέπει να διαλυθούν πριν από τις 10 Δεκέμβρη. Έτσι, κοινοποιείται στον ΕΛΑΣ τηλεσίγγραφο που καθορίζει την ημερομηνία έναρξης της αποστράτευσης των αντάρτικων δυνάμεων τη 10η του Δεκέμβρη.

Οι υπουργοί της Αριστεράς παραιτούνται. Το ΚΚΕ και το ΕΑΜ απαντούν καλώντας σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας για την Κυριακή 3 Δεκεμβρίου και κηρύττοντας γενική απεργία από τη Δευτέρα.

Έτσι φτάνουμε στην ειρηνική διαδήλωση της Αθήνας, η οποία, αφού πρώτα απαγορεύτηκε, πνίγηκε στο αίμα. Οι Εγγλέζοι με 60000 στρατό και σε συνεργασία με τους δοσίλογους της κατοχής, ο Τσόρτσιλ με τους χωροφύλακες και το Γ. Παπανδρέου, έστρεψαν τα танκς εναντίον των εκατοντάδων χιλιάδων αμάχων που διαδήλωναν στο Σύνταγμα.

Την επόμενη μέρα, στις 4 Δεκέμβρη, στο ίδιο σημείο που την προηγούμενη είχαν διαπραχθεί οι δολοφονίες, χιλιάδες λαού συγκεντρώνονται ψάλλοντας το «Πένθιμο Εμβατήριο» και συνοδεύοντας τους νεκρούς τους. Το πανό που ξεδιπλώνεται υπενθυμίζει τη δοκιμασμένη από την ζωντανή περίοδο της Κατοχής αλήθεια: «Όταν ο λαός βρίσκεται μπροστά στον κίνδυνο της τυραννίας διαλέγει ή τις αλυσίδες ή τα όπλα -- ΕΑΜ». Τα εγγλέζικα βόλια, σε συνεργασία με τους χτεσινούς συνεργάτες των Γερμανών, ξαναχτυπούν. Νέοι νεκροί...

Στις 3 και 4 Δεκέμβρη του '44 οι μάσκες πέφτουν.

Οι δολοφόνοι, οι Εγγλέζοι «σύμμαχοι» και οι εγχώριοι πραιτοριανοί τους, δηλώνουν με τον πιο εγκληματικό τρόπο την απόφασή τους να περάσουν νέες αλυσίδες στον λαό, να συντρίψουν το ΕΑΜικό κίνημα να αποσιωπήσουν τα αιτήματα της κοινωνικής απελευθέρωσης. Ο ηρωικός λαός της Αθήνας και του Πειραιά, μαζικά, είτε με το όπλο στο χέρι είτε στα οδοφράγματα, στις μαζικές καθολικές απεργίες και τις μαχητικές διαδηλώσεις έγραψε λαμπρές ιστορικές σελίδες 33 ημερών αντίστασης απέναντι στην αστική τάξη και τον ιμπεριαλισμό.

Ο Δεκέμβρης του 1944 επιβλήθηκε από τον ταξικό αντίπαλο και επιβεβαίωσε τους αλάθητους κανόνες της ταξικής πάλης που διεξάγεται αδυσώπητα, όχι μόνο από τη μεριά του εργατικού κινήματος αλλά και από τη μεριά των αστικών δυνάμεων.

Η Συμφωνία της Βάρκιζας και η περίοδος της λευκής τρομοκρατίας

Οι νικητές της Δεκεμβριανής σύγκρουσης σφράγισαν τη νίκη τους με την υπογραφή της συμφωνίας της Βάρκιζας, η οποία επιχειρούσε τρία ζητήματα: 1) τον αφοπλισμό και τη διάλυση του ΕΛΑΣ με την παράλληλη συγκρότηση του Εθνικού Στρατού, 2) την εκκαθάριση των δημοσίων υπηρεσιών και των σωμάτων ασφαλείας από τους ΕΑΜίτες που είχαν συμμετάσχει στα Δεκεμβριανά και από τους συνεργάτες των κατοχικών δυνάμεων και 3) την εκλογική νομιμοποίηση του μετακατοχικού καθεστώτος με τη διενέργεια δημοψηφίσματος για το «πολιτειακό» και τη διεξαγωγή εκλογών για την ανάδειξη Συντακτικής Συνέλευσης. Η συμφωνία παρείχε, με σκόπιμη ασάφεια, ελευθερία στο κράτος και το παρακράτος να ασκήσουν σφοδρές διώξεις στους αγωνιστές του ΕΑΜ και του ΚΚΕ, οι οποίες εγκαινίασαν την περίοδο της λευκής τρομοκρατίας, που αποτυπώνεται με τον αφοπλισμό του ΕΛΑΣ, την ανασυγκρότηση της Εθνοφυλακής και τον πλήρη έλεγχο της χώρας από τα βρετανικά στρατεύματα με τις διάφορες παραστρατιωτικές φιλοβασιλικές οργανώσεις. Πρωταγωνιστής στις διώξεις και τα εγκλήματα ήταν η αντικομμουνιστική οργάνωση «Χ», που μαζικοποιήθηκε μετά την απελευθέρωση με την ένταξη ταγματασφαλιτών και άλλων δοσίλογων και εξοπλίστηκε από το βρετανικό στρατό.

Η συμφωνία αυτή δεν έγινε δεκτή χωρίς αντιδράσεις στο εσωτερικό του ΚΚΕ. Στο τέλος πλειοψήφησε η άποψη υπέρ της αποδοχής της συμφωνίας και πλέον η κομματική πειθαρχία δεν επέτρεπε την κριτική και απόρριψη της απόφασης. Στο όνομα της κομματικής πειθαρχίας έγινε και η διαγραφή του Άρη Βελουχιώτη, οποίος επέλεξε την

ανυπακοή στην παράδοση των όπλων.

Παρά τη στόχευση της «ομαλής δημοκρατικής εξέλιξης», το ΚΚΕ δεν απέκλεισε το ενδεχόμενο η κυβέρνηση να οδηγήσει ξανά το λαό στην ένοπλη σύγκρουση. Με τα κύματα βίας σε βάρος ΕΑΜιτών και τα εγκλήματα των τοπικών παραστρατιωτικών οργανώσεων να γίνονται ανεξέλεγκτα, ένας σημαντικός αριθμός πρώην ανταρτών του ΕΛΑΣ αναγκάστηκε να καταφύγει πάλι στα βουνά (κυρίως στη Μακεδονία και στη Θεσσαλία), ενώ περίπου 6.000 στρατιωτικά στελέχη του ΕΛΑΣ διέφυγαν στην Αλβανία και στη Γιουγκοσλαβία.

Ταυτόχρονα το αστικό πολιτικό σκηνικό εξακολουθούσε να είναι ασταθές, ενώ η κυβερνητική κρίση που ξέσπασε τον Οκτώβρη του 1945 οδήγησε σε ένα αλληπάλληλο «ανεβοκατέβασμα» κυβερνήσεων με κορμό τους το Κέντρο και τη Δεξιά, πάντα όμως υπό τον έλεγχο του παλατιού και των Άγγλων.

Στο ζήτημα των εκλογών, το ΚΚΕ, με βάση απόφασή του, πρότεινε κοινή εκλογική εμφάνιση με το παλαιοδημοκρατικό Κέντρο, με απαραίτητη προϋπόθεση συμμετοχής την ελεύθερη έκφραση της θέλησης του λαού μπροστά στο όργιο της λευκής τρομοκρατίας. Τελικά, το ΚΚΕ, αφού εξάντλησε κάθε δυνατότητα ισότιμης συμμετοχής με το άλλο κόμμα στις εκλογές, αποφάσισε να απέχει, καταγγέλλοντας τις εκλογές βίας και νοθείας.

Σε αυτές τις συνθήκες, οι δυνάμεις των πρώην ανταρτών που ασφυκτιούσαν στο καθεστώς της λευκής τρομοκρατίας και έβγαιναν ξανά στο βουνό αυξάνονταν εκθετικά. Η πιο καθοριστική και καθόλα συμβολική εμφάνισή τους, έγινε ανήμερα των εκλογών της 31ης Μάρτη του 1946, με την επίθεση στο σταθμό της χωροφυλακής στο Λιτόχωρο Πιερίας. Μόνο τότε, το ΚΚΕ (χωρίς να εγκαταλείψει την πολιτική της συμφιλίωσης και της ομαλής δημοκρατικής εξέλιξης), αναγκάστηκε να προωθήσει και την ένοπλη πάλη.

Είναι μέσα από αυτήν την πραγματικότητα, αλλά και την παρακαταθήκη του λαϊκού αγώνα που δεν έχει πεθάνει, που οδηγούμαστε στην απόφαση των κομμουνιστών για τη διαταραχή μιας ισορροπίας που δεν υπήρξε ποτέ, και την αρχή των γεγονότων του εμφυλίου πολέμου.

Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας

Μετά την συμφωνία της Βάρκιζας και την τυπική διάλυση του ΕΛΑΣ, πολλοί αντάρτες ακολούθησαν τον δρόμο που επέλεξε και ο Βελουχιώτης, να μην παραδώσουν τα όπλα τους και να συνεχίσουν τη ζωή στο βουνό. Δικαιώθηκαν στην εκτίμηση τους ότι η συμφωνία δεν θα εξασφαλίσει την ασφάλεια των μαχητών του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και ότι η ηγεσία του ΚΚΕ υποτιμά τον ιμπεριαλιστικό ρόλο της Αγγλίας. Έτσι, όταν πλέον ο ελληνικός λαός αποφάσισε να σπρώξει τα όπλα απέναντι στην τρομοκρατία της αστικής τάξης και να παλέψει με κάθε τρόπο για την επιβίωση του, υπήρχαν ήδη ένοπλες ομάδες ανταρτών (συνήθως των 6-8 ατόμων).

Στον αντιφασιστικό – εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα που διεξαγόταν όλα τα προηγούμενα χρόνια, **ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός της κοινωνίας (λαοκρατία - λαϊκή δημοκρατία)** ενυπήρχε ως δευτερεύουσα τάση και ήταν αυτός που αμέσως μετά την ήττα και υποχώρηση των δυνάμεων κατοχής, κυριάρχησε αντικειμενικά, αφού ζητούμενο δεν ήταν πλέον η απελευθέρωση της χώρας, αλλά η κοινωνικό-πολιτική συγκρότησή της. Κυριάρχησε και υποκειμενικά, με την μορφή όμως αυθόρμητης ταξικής συνείδησης, αφού η ηγεσία του πολυκομματικού ΕΑΜ, αλλά και του ΚΚΕ, έμενε προσκολλημένη στη λαϊκόμετωπική θεωρία των σταδίων του 7ου συνεδρίου της Γ' Διεθνούς. Στη λογική δηλαδή της εθνικής συμμαχικής και στρατιωτικής ενότητας των συμφωνιών του Λιβάνου και της Καζέρτας, στη λογική της εθνικής κυβέρνησης και της ομαλής κοινοβουλευτικής εξέλιξης, δια της οποίας κορόιδευε τον εαυτό του πιστεύοντας ότι θα κυριαρχούσε πολιτικά, λόγω της ευρείας ηγεμονίας της στις λαϊκές μάζες.

Το ΚΚΕ επέλεξε από την 2η ολομέλεια της ΚΕ του την αξιοποίηση αυτών των ομάδων και την διεξαγωγή ένοπλου αγώνα και μετά και την επίθεση στον σταθμό Χωροφυλακής στο Λιτόχωρο (την τυπική δηλαδή έναρξη

του εμφυλίου) συγκρότησε αυτές τις ομάδες στο Γενικό Αρχηγείο Αντράτων (28 Οκτώβρη 1946). Στις 27 Δεκέμβρη 1946 το ΓΑΑ μετονομάζεται σε Δημοκρατικός Στρατός Ελλάδας, κάτι που ακολουθήθηκε από την προσπάθεια του ΚΚΕ να αλλάξει μερικώς τον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου από αντάρτικες ομάδες με τακτικό λαϊκό στρατό, για την κατάληψη της εξουσίας και την εφαρμογή προγράμματος λαοκρατίας.

Σύσταση

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτούν οι κοινωνικές ομάδες που συγκροτούσαν τον ΔΣΕ και το πώς αυτές συνδέονταν με το πλαίσιο πάλης του. Υπολογίζεται ότι από τις γραμμές του μεταξύ 1946-1949 πέρασαν περίπου 100.000 μαχητές και μαχητρίες ενώ την μεγαλύτερη συμμετοχή την είχε επιτύχει στα μέσα του 1948. Αν και δεν υπάρχουν σαφείς πηγές για τα ακριβή νούμερα εκείνης της περιόδου, εκτιμάται ότι τότε ο ΔΣΕ μετρούσα 26.000 στρατιώτες.

Η πλειοψηφία όσων μάχονταν με τον ΔΣΕ ήταν κυρίως νέοι άντρες κάτω των 25 αλλά και νέες γυναίκες. Μάλιστα προς το τέλος του εμφυλίου οι γυναίκες του Δημοκρατικού Στρατού στελέχοναν κατά 70% τις βοηθητικές θέσεις και κατά 30% τις μάχιμες. Οι περισσότεροι μαχητές ήταν αγρότες ή κάτοικοι αγροτικών περιοχών και εργάτες, πράγμα που αναδεικνύει την μεγάλη απήχηση του προγράμματος για το οποίο πάλευαν στα λαϊκά στρώματα αλλά και την τεράστια τρομοκρατία που είχαν υποστεί οι κάτοικοι της επαρχίας μετά την συμφωνία της Βάρκιζας. Αξίζει να αναφερθεί ότι περίπου τα 9/10 όσων συμμετείχαν στον ΔΣΕ είχαν στοιχειώδη μόρφωση, πράγμα όχι τόσο εύκολο για την εποχή.

Εξοπλισμός

Ο οπλισμός του ΔΣΕ ήταν κυρίως όπλα που είχαν περιέλθει στην κατοχή του ΕΛΑΣ κατά τη διάρκεια της

κατοχής και δεν παραδόθηκαν μετά τη Βάρκιζα. Επίσης, αρκετά όπλα κατασχέθηκαν έπειτα από επιτυχείς επιχειρήσεις εναντίον του Εθνικού στρατού, τμημάτων Χωροφυλακής ή παρακρατικών ομάδων. Τέλος, ένα μικρό μέρος βαρέως κυρίως οπλισμού, παραχωρήθηκε από τους Γιουγκοσλάβους κομμουνιστές. Όσον αφορά στη διοίκηση των μονάδων, ο ΔΣΕ είχε εισάγει τη διαρχία, που την αποτελούσε ο στρατιωτικός διοικητής και ο πολιτικός επίτροπος. Παράλληλα με τις μάχιμες μονάδες, υπήρχαν και σχολές εκπαίδευσης (αξιωματικών και υπαξιωματικών) σχολές δολιοφθορών, σχολές μηχανικού, κλπ. Καταβλήθηκε επίσης προσπάθεια για τη συγκρότηση υγειονομικής υπηρεσίας, η οποία λειτουργούσε υπό αντίξοες συνθήκες. Για τη συντήρηση του και τη συνέχεια της δράσης του ο ΔΣΕ βασιζόταν κυρίως στην στήριξη των κατοίκων της υπαίθρου οι οποίοι προσέφεραν σε αυτόν μεγάλη υλικοτεχνική βοήθεια αλλά και ρούχα, τρόφιμα κλπ. Αυτό εξώθισε και την ελληνική κυβέρνηση, με την καθοδήγηση των Αμερικανών, να προχωρήσει στην εκκένωση της υπαίθρου για να μην μπορεί ο ΔΣΕ να καλύψει τις ανάγκες του αλλά και να στρατολογήσει περαιτέρω κόσμο.

Ο αγώνας του ΔΣΕ χαρακτηρίστηκε από τον βαθιά προοδευτικό, αντιιμπεριαλιστικό του χαρακτήρα και περιεχόμενο και τις υψηλές αξίες και τα ιδανικά που φλόγιζαν τις καρδιές και το νου των μαχητών του. Ο ίδιος ο ΔΣΕ, αποτέλεσε έναν γνήσιο λαϊκό, επαναστατικό στρατό που αντιμετώπισε με σθένος κι αυτοθυσία, τόσο τον αγγλοαμερικάνικο ιμπεριαλισμό, όσο και την εγχώρια αστική τάξη και αντίδραση. Ο τρίχρονος αγώνας του, πέρα από δίκαιο, ήταν απελευθερωτικός και αντιιμπεριαλιστικός, πραγματική συνέχεια της ΕΑΜικής Αντίστασης και των Δεκεμβριανών. Οι στόχοι του υψηλοί σαν τα ιδανικά του. Η απαλλαγή της χώρας από την ξένη εξάρτηση, η αποκατάσταση της εθνικής ανεξαρτησίας, η αναγνώριση της λαϊκής κυριαρχίας και της κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης. Είχε με ακόμα βαθύτερο τρόπο ταξικό πρόσημο, μιας και πλέον ο αγώνας δε διεξαγόταν ενάντια μόνο στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις στην Ελλάδα, αλλά συνολικά, ενάντια στις γενικότερες επιδιώξεις του ιμπεριαλισμού στις περιοχές των Βαλκανίων και της Κεντρικής κ Ανατολικής Ευρώπης.

Η θέση αυτή αποδεικνύεται και από τις απόρρητες οδηγίες των Ν. Ζαχαριάδη και Ιωαννίδη τον Απρίλη του '47, όπου γίνονται σαφή τα εξής: πολιτικά ο ΔΣΕ είναι εκείνος που δίνει τη μάχη για την Εθνική Ανεξαρτησία και τη Λαϊκή Δημοκρατία με όλες του τις δυνάμεις και κάθε μέσο, γι αυτό και στις περιοχές που ελέγχει, φροντίζει για την εφαρμογή πτωχών των παραπάνω στην πράξη (η απονομή της λαϊκής δημοκρατίας, η φορολογική πολιτική, ο εκπαιδευτικός και

πολιτιστικός τομέας, η οργάνωση της νεολαίας και της γυναίκας, όλα αυτά πρέπει να μετρούν βήματα μέσα από τις επιμέρους λαϊκές επιτροπές, στη βάση του προγράμματος της Λαϊκής Δημοκρατίας). Παλεύει να απελευθερώσει την Ελλάδα από την ξενική κατοχή και τον μοναρχοφασισμό και να εγκαθιδρύσει λαϊκό δημοκρατικό καθεστώς

Ήταν τέλος αγώνας ηρωικός, μιας και οι δυνάμεις που συγκρούονταν ήταν σημαντικά άνισες με τους μαχητές του Δημοκρατικού Στρατού να έχουν ενίοτε να αντιμετωπίσουν δυνάμεις έως και 10 φορές υπεράριθμες τους, σε ανθρώπινο δυναμικό, ενώ για τις εφεδρείες, τον εξοπλισμό ακόμα και τα είδη πρώτης ανάγκης, τα τρόφιμα, η ιατρική περίθαλψη, δε τίθενται καν σε σύγκριση. Δεν ήταν όμως λίγες οι φορές που κατάφερνε να δίνει καίρια πλήγματα στον αντίπαλο. Δεν ήταν λίγες άλλωστε οι περιοχές που απελευθέρωσε εκ νέου, οικοδομώντας έτσι την Ελεύθερη Ελλάδα. Δεν ήταν σίγουρα λίγο το ότι ακόμα και όταν μια δύναμη περί των 150.000 αντρών, 200 αρμάτων μάχης και 150 πυροβόλων, κατάφερε να ανασυγκροτήσει τις δυνάμεις του και να υποχωρήσει οργανωμένα προς αλβανικά εδάφη, όπου και συζήτησε με οργανωμένο τρόπο τη δράση του στη νέα κατάσταση που είχε διαμορφωθεί.

Τι οδήγησε στην ήττα

Αν στο κρίσιμο διάστημα που ακολούθησε αμέσως μετά την απελευθέρωση από το φασιστικό ζυγό, οι βασικές δυνάμεις του ΕΛΑΣ είχαν μεταφερθεί στην Αθήνα με τον βαρύ οπλισμό τους, η επανάσταση θα είχε επικρατήσει με μικρές αντιστάσεις. Βέβαια, και μετά από αυτές τις εξελίξεις, οι Άγγλοι μπορεί να επενέβαιναν δυναμικά, μπορεί και όχι. Απόλυτη βεβαιότητα για τη νίκη της επανάστασης δεν μπορεί να υπάρχει... Υπήρχε όμως μια εξαιρετικά ευνοϊκή κατάσταση, την οποία όχι μόνο οι επαναστάτες, αλλά και οι ταλαντευόμενες δυνάμεις δεν μπορούν να αγνοούν. Αλλά επαναστατικές συνθήκες, όχι εξίσου ευνοϊκές, υπήρχαν και τους πρώτους μήνες του 1946. Πριν από τις εκλογές στις 31 Μαρτίου, στις οποίες η μη-συμμετοχή του ΚΚΕ υπήρξε σαφώς βλαπτική, ενώ η συγκρότηση του κρατικού μηχανισμού και του κυβερνητικού στρατού, δεν είχε ακόμη ολοκληρωθεί, οι οργανώσεις των αστικών κέντρων δεν είχαν συρρικνωθεί με τις μαζικές εξορίες και ενώ η μεγάλη πλειοψηφία του λαού, ήταν με το μέρος του ΚΚΕ και του ΕΑΜ. Το μαζικό όμως πέρασμα στην ένοπλη πάλη πραγματοποιήθηκε στα μέσα του 1947, όταν οι συνθήκες αυτές είχαν σε μεγάλο βαθμό εκλείψει.

Ο αγώνας του Δημοκρατικού Στρατού κι οι επιλογές του κομμουνιστικού κόμματος δεν μπορούν ωστόσο να ειπωθούν χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το διεθνές πλαίσιο, όπως αυτό διαμορφωνόταν βήμα-βήμα κατά

την πρώτη μεταπολεμική περίοδο. Ο σημαντικός βαθμός εξάρτησης που παρουσίαζε ο ΔΣΕ από την έξωθεν βοήθεια σε οπλισμό, πυρομαχικά, τρόφιμα, ρουχισμό κ.ο.κ. τον καθιστούσε ιδιαίτερα ευάλωτο σε εξελίξεις τις οποίες δεν μπορούσε να επηρεάσει, με κορυφαίο παράδειγμα τη ρήξη που επήλθε μεταξύ Γιουγκοσλαβίας - Κομινφόρμ. Η εξάρτηση αυτή εντάθηκε όταν το αντίπαλο στρατόπεδο άρχισε να ενισχύεται σημαντικά με την ενεργό ανάμιξη των ΗΠΑ. Οι περιορισμοί, οι προτεραιότητες κι οι επιλογές του διεθνούς κομμουνιστικού στρατοπέδου δεν ευνόησαν την ταχεία / έγκαιρη ανάπτυξη του ένοπλου αγώνα στην Ελλάδα. Η ρήξη του '48 στο κομμουνιστικό στρατόπεδο παράλληλα με το αποφασιστικό προχώρημα της αμερικανικής ιμπεριαλιστικής πολιτικής έγειραν την πλάστιγγα αποφασιστικά εναντίον του ΔΣΕ. Το αν ο Δημοκρατικός Στρατός θα μπορούσε να υπερβεί ή να επηρεάσει προς το συμφέρον του τις παραπάνω σταθερές κάνοντας κάποιες άλλες επιλογές είναι ένα ενδιαφέρον ερώτημα, που όμως υπερβαίνει τα όρια αυτού του άρθρου. Σε κάθε περίπτωση, η ανάγνωση των γεγονότων της περιόδου 1945-1949 αποδεικνύει ότι η ιστορία δεν ήταν απαραίτητο να εξελιχθεί με τον τρόπο που τελικά εξελίχθηκε. Ο αγώνας του ΔΣΕ κάθε άλλο παρά μάταιος ή καταδικασμένος ήταν.

Τι διδασκόμαστε από τον εμφύλιο ...

Ο εμφύλιος αποτέλεσε την κορυφαία στιγμή της ταξικής πάλης στην Ελλάδα, στην οποία τέθηκε ξεκάθαρα το ζήτημα της εξουσίας: «σοσιαλισμός ή βαρβαρότητα». Τότε τα αιτήματα της κοινωνικής απελευθέρωσης «χτύπησαν την πόρτα» για τα καλά στον κόσμο. Τέτοια αιτήματα είναι και σήμερα πιο επίκαιρα από ποτέ, μιας και η βαρβαρότητα που νίκησε στην Ελλάδα την περίοδο του 46-49, 70 χρόνια μετά, μοιάζει να εκδικείται ξανά: το καπιταλιστικό σύστημα, σήμερα, στην πιο βαθιά και δομική κρίση του, αδυνατώντας να βρει λύση για να την ξεπεράσει, δημιουργεί πολέμους, θρέφει και γεννάει από τα δικά του σπλάχνα το φασισμό, δημιουργεί για να συντηρηθεί την ανεργία, την φτώχεια και την εξαθλίωση, τα μνημόνια και τα χρέη, κλέβει το μέλλον της νεολαίας.

Για τους νικητές, εφελτήριο για τον εμφύλιο πόλεμο αποτέλεσε η επίθεση ομάδας ανταρτών στο τμήμα της χωροφυλακής του Λιτόχωρου.

Στην πραγματικότητα των ηττημένων, αυτός ο εμφύλιος ξεκίνησε πολύ νωρίτερα. Ήρθε σχεδόν μαζί με την Απελευθέρωση από το γερμανικό ζυγό σαν εκδίκηση σε όσους την κατάφεραν. Γιατί αυτοί που την κατάφεραν δεν ήταν άλλοι από τους υπερασπιστές της κοινωνικής χειραφέτησης που όχι απλά αντιστάθηκαν και νίκησαν τη φασιστική εισβολή, αλλά ανέδειξαν την ουσία του πολέμου

και του συστήματος που τον γεννάει, προβάλλοντας νέα οράματα, ενάντια στον κόσμο της εκμετάλλευσης.

Ο ελληνικός εμφύλιος, ακήρυχτος μεν, υπαρκτός δε, έχει τις ρίζες του στο Δεκέμβριο του '44, τη λευκή τρομοκρατία που ακολούθησε τη Συμφωνία της Βάρκιζας, με τις χιλιάδες διώξεις, δολοφονίες και βασανιστήρια κομμουνιστών και αγωνιστών της αντίστασης. Ήρθε ως αποκορύφωμα και ανοικτή, ένοπλη διεξαγωγή της ταξικής πάλης, η οποία υφίσταται ούτως ή άλλως. Οι αλάθητοι κανόνες της έδειξαν ότι καμία ειρηνική συνύπαρξη και ομαλότητα δε μπορεί να επιτευχθεί και από καμία κυβέρνηση εθνικής ενότητας. Η ένοπλη αντιπαράθεση του λαού με την αστική τάξη, τους μοναρχοφασίστες και τον Ιμπεριαλισμό, διατάραξε εν τέλει την ισορροπία που ποτέ δεν υπήρχε και καμία μεγάλη συμφωνία δε θα μπορούσε να επιβάλει.

Το ΕΑΜικό κίνημα και το ΚΚΕ αποδείχτηκε ότι δεν είχαν στρατηγική για την κατάληψη της εξουσίας. Το ΚΚΕ ήταν απροετοίμαστο και αντιμετώπιζε στατικά την όλη επαναστατική διαδικασία, ξεκόβοντάς την από τη συνεχώς μεταβαλλόμενη και αναβαθμιζόμενη, ανάλογα με τις συγκυρίες, ζωντανία της ταξικής πάλης με τους κανόνες που έχει.

Ωστόσο, το ελληνικό εργατικό και κομμουνιστικό κίνημα της εποχής έπρεπε και μπορούσε να υπερβεί επαναστατικά τη στρατηγική που έχει χαράξει η Τρίτη Διεθνής από τα μέσα της δεκαετίας του 1930. Μια, αδιέξοδη τελικά, πολιτική που ενώ σωστά επιλέγει το αντιφασιστικό μέτωπο για την απόκρουση του ναζισμού, ταυτόχρονα, εξ αιτίας βαθύτερων στρατηγικών ζητημάτων, υποτιμά τόσο την ταξική πάλη μέσα στα μπλοκ της Αντίστασης όσο και τον ίδιο τον ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου.

Το παράδειγμα του εμφυλίου είναι και θα είναι πηγή έμπνευσης για το λαό μας στην πάλη του για την κοινωνική απελευθέρωση. Τιμάμε στους αγωνιστές της ΕΑΜικής αντίστασης και τους αγωνιστές του εμφυλίου πολέμου που με το όπλο στο χέρι δε δίστασαν να δώσουν τη ζωή τους για τη λευτεριά, για το δικαίωμα να αποφασίζει ο ίδιος ο λαός για την τύχη του, απαλλαγμένος από τα δεινά της εξάρτησης και της εκμετάλλευσης.

Με τα μάτια στραμμένα στο μέλλον, με το παράδειγμα του παρελθόντος και την ανάγνωση των σημερινών συνθηκών, του αδιεξόδου στο οποίο έχει περιέλθει ο σύγχρονος καπιταλισμός στην κρίση του και των όρων με τους οποίους διεξάγεται σήμερα η ταξική πάλη, προετοιμάζουμε τα σαλπίσματα εκείνα που, αρνούμενα την ήττα, θα οδηγήσουν τον λαό να διεκδικήσει ξανά με τις δικές του μορφές πάλης, όχι απλά μία καλύτερη ζωή, αλλά μία διαφορετική ζωή στην οποία θα είναι αυτός κυρίαρχος!